

روزگار در حیرت مظهر
 آیت الله مطهری
 سزاوارم و بوقلمونم
 آیت الله مطهری
 روزگار در حیرت

آیت الله شهید مطهری

نماز جمعه

اسلام یک نماز هفتگی دارد که نام آن نماز هفتگی نماز جمعه است ، در خود قرآن مجید از این نماز بخصوص یاد شده است و آن در سوره 'جمعه' است :

" یا ایها الذین امنوا اذا نودى للصلاة من یوم الجمعة فاسعوا الی ذکر اللہ وذروا البیع ذلکم خیر لکم ان کنتم تعلمون " .
 باتفاق تمام مفسرین شیعه و سنی مقصود نماز جمعه است .

نماز جمعه چیست ؟ نماز جمعه همان نماز ظهر روز جمعه است ولی با سایر نماز ها اختلاف دارد .

اولا - همه نماز ظهرها چهار رکعت است اما نماز ظهر روز جمعه که اسمش نماز جمعه است ، دورکعت است .

بحث " نماز جمعه " را مرحوم استاد شهید ، آیت الله مطهری - قبل از انقلاب اسلامی - در سال ۱۳۸۰ هجری قمری در انجمن اسلامی مهندسین ایراد فرموده اند :

استاد مطهری از معدود کسانی بودند که همواره بر ضرورت اقامه ایسن فریضه عبادی سیاسی مهم تاکید می کردند و از متروک بودن نماز جمعه رنج می بردند ، تا آنجا که می فرمایند :

" من خودم شخصا از کسانی هستم که نتوانستم باور کنم که این نماز پربرکت و با اهمیت ، آن قدر شرائط سنگین و محدودی داشته باشد که نتایجش این باشد که عملا منسوخ و متروک شود " .

البته امروز جای بسی خرسندی است که به برکت رهنمودهای سازنده رهبر کبیر انقلاب امام خمینی دام ظلّه ، و با همت مردم موّمن و متعهد ایران ، این فریضه مهم در سراسر کشور ، به بهترین وجه اقامه میشود .
 " اینک برای اهمیت مطلب ، این بحث بسیار جالب را تقدیم خوانندگان عزیز می کنیم :

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد
الطاهر المصطفى وآله الطيبين الطاهرين
الطاهرات الطاهرات الطاهرات
الطاهرات الطاهرات الطاهرات

در آنجا فرض است بجای دو رکعت از نماز ظهر است .

منظور اصلی از اجتماع جمعه

از این دستورهای اسلامی تعجب خواهید کرد و خواهید پرسید چه منظوری از اینهمه اجتماع و آداب و تشریفات هست ؟ بیشتر تعجب خواهید کرد اگر بشنویید که منظور عمده از این همه اجتماع، شنیدن خطابهها است . پس خطابهها چقدر باید دارای اهمیت باشد و جنبه حیاتی داشته باشد؟ آنقدر اهمیت دارد که آنگاه که آواز مؤذن به الله اکبر بلند میشود هرکس در هر جا هست و هرکاری در دستش هست باید بگذارد و بشتابد بسوی نماز جمعه و آن دو خطابه را بشنود و سپس دو رکعت نماز را بجماعت بخواند و آنوقت آزاد است . در سوره مبارکه جمعه همین مطلب بیان شده آنجا که میفرماید :

" يا ايها الذين آمنوا اذا نودى للصلاة من يوم الجمعة فاسعوا الي ذكر اللومذروا البيع ذلكم خير لكم ان كنتم تعلمون واذا قضيت الصلوة فانثروا في الارض " . (۲)

این را هم بگویم که ظهرها اول اذان گفته میشود و بعد از اذان نماز خوانده میشود و در روز جمعه استثنا اگر بنا باشد نماز جمعه خوانده بشود اذان را قبل از ظهر می شود گفت ، میشود اذان را همچو بگویند که اول زوال دو خطابه تمام شده باشد .

صدای مؤذن که بلند شد برای نماز جمعه ، معامله کردن حرام است " و ذروا البيع " این جهت نص قرآن است و از مسلمانی اسلام است ، شیعه و سنی در این زمینه اختلافی ندارند که اگر نماز جمعه صحیحی تشکیل شود و اذانش گفته شود ، در آن حال مثلا مغازه داری پشت ترازی خودش نشسته یا ایستاده است و مشتری آمده و از او مثلا پنیر میخواهد و او کارد را برده روی پنیر میخواهد ببرد و در آن حال بانگ مؤذن

بلند میشود " الله اکبر " واجب است بر مشتری و بر فروشنده دست نگهدارند و بشتابند ، " فاسعوا الي ذكر اللومذروا البيع " یعنی بشتابید بسوی نماز و معامله را رها کنید . معامله در آنوقت حرام است ، باید بشتابند و این خطابهها ، این سخنرانیها را گوش کنند . (۳)

در نماز جمعه دو خطابه خوانده می شود نه یکی . باین ترتیب که امام یک خطابه انشاء می کند ، بعد می نشیند و مختصری سکوت می کند دومرتبه بلند می شود برای خطابه دوم .

محتوای خطابه های جمعه

حالا که خطابه نماز جمعه اینقدر اهمیت دارد که منظور عمده از این اجتماع شنیدن همان خطابههاست آیا در آن خطابهها و سخنرانیها چه حرفهایی باید زده بشود ؟ اول : حمد و ثنای الهی . دوم : درود بر خاتم الانبیا و ائمه دین . سوم : موعظو یک سلسله مطالب لازم . چهارم : قرائت سورهای از قرآن ، این مادهای است که آنجا هست ، مادهایست که ما در اسلام داریم . باز برای اینکه بفهمید چقدر حضور در این اجتماع اهمیت دارد ، در روایت دارد که حتی واجب است زندانیها را پلیسها و مامورین زندان با خودشان بیاورند و باین نماز عمومی هفتگی شرکت بدهند ، آنها را تحت الحفظ و با مراقبت اینکه فرار نکنند با خود بیاورند ، یعنی باید زندانی را از زندان بیرون کشید و آورد تا نماز جمعه اش را با اجتماع بخواند و خطابه لازم را گوش کند و سپس برگردد بمحل خودش .

آداب نماز جمعه

امامی که جمعه میخواند آدابی دارد : از آنجمله اینکه عمامای سر می بندد ، مقصود اینست که یک شال کوچک که دوسه لاداشته باشد سر ببندد ، مانند عمامه پیغمبر (ص) دیگر اینکه امام می آید و هنگام خطابه

ثانیا - واجب است با جماعت خوانده شود ولی سایر نمازها : نماز عصرها و نماز ظهرها و نماز صبحها و مغرب و عشاءها خواندنشان با جماعت واجب نیست .

ثالثا - نماز جمعه در هر نقطه ای که اقامه شود تا دو فرسخ از همه جوانب بر سر دم واجب است که در آن شرکت کنند مگر آنکه عذر داشته باشند . (۱)

رابعا - در هر نقطه ای که نماز جمعه اقامه شد ، تا شعاع یک فرسخ حرام است نماز جمعه دیگری اقامه بشود ، فقط همان یک نماز جمعه باید باشد .

این نماز باید دو رکعت خوانده شود نه چهار رکعت ، چرا ؟ در احادیث و اخبار بسیار وارد شده و از مسلمانی است که : " وانما جعلت الجمعة رکعتین لمكان " الخطبتین "

یعنی این نماز عمومی ، این نمازی که همه باید در یکجا جمع بشوند و مثل این نماز جماعتها متفرق نباشد ، فرض است که قبل از این نماز دو خطابه انشاء بشود . دو خطابه ایراد بشود . و همین دو خطابه بجای دو رکعت است .

ما مادهای داریم در خود دین مقدس اسلام که سخنرانی جز' متن دین است ، جز' نماز است ، امیرالمؤمنین (ع) میفرماید : خطبه نماز است ، مادامیکه امام خطابه میخواند و مردم گوش میدهند ، همه مردم باید سکوت بکنند و حرف او را گوش بکنند و مادامی که او از کرسی پائین نیامده است همه مثل اینست که در حال نماز میباشد ، البته با یک فرقهائی از قبیل اینکه رو بقبله نشستن و لا اقل رو بقبله بودن خود امام که خطبه میخواند در این حال واجب نیست . این دو خطابه ای که

میایستد و ایستاده خطابه میخواند، درآیه کریمه آنجا که میفرماید:

"و اذا راوا تجارة او لهوا انفضوا اليها و تركوك قائما قل ما عند الله خير من اللهو و من التجارة و الله خير الرازقين"

یعنی این مردم تربیت نیافته که هنوز خوی و عادات جاهلیت را دارند، همینکه چشمشان بمال التجاره با طبل و شپسوری میافتد تو را همانطور که ایستاده ای میگذارند و بدنبال آن‌ها میروند، اشاره بداستانی است که در حالی که پیغمبر ایستاده بود خطابه جمع میخواند و صحبت میکرد با آواز طبلی که علامت ورود یک مقدار کالای تجارته بود، مردم از ترس اینکه تمام بشود نتوانند تهیه کنند رفتند و دور پیغمبر را رها کردند. غرض اشاره باین نکته بود که فرمود: و ترکوک قائما " همانطوری که ایستاده‌ای، یعنی در حال ایستاده خطابه میخوانی، تو را تنها میگذارند. میگویند نشستن هنگام خطابه بدعتی است که معاویه ایجاد کرد.

اینکه آیا امام جمعه و خطیب باید یک نفر باشد یا میشود یکی خطیب باشد و دیگری امام جماعت؟ این خود مسئله‌ای است، اکثر یا همه قائلند که یک نفر باید هم خطیب باشد و هم امام جماعت و بعقیده عدای شرط اصلی امام نماز جمعه اینست که بتواند و قادر باشد که خطبه ایراد کند. در روایت‌های زیادی عنوان مطلب "امام خطیب" است.

دیگر اینکه امام درحالی که برای خطابه ایستاده است بشمشیر یا نیزه یا عصائی تکیه میکند و در اینحال بانشاء خطبه میپردازد.

روایت امام هفتم در باره خطبه جمعه:

در خطبه جمعه علاوه بر حمد و ثنای الهی و ذکر رسول اکرم و ائمه دین و یک سوره قرآن، لازم است خطیب موعظه کند و عنداللزوم مطالب لازمی را برای مسلمین بگوید. راجع باینکه آنمطالب لازم چه نوع مطالبی خوب است باشد از یکروایت استفاده میکنم.

در وسائل الشیعه جلد اول صفحه ۴۵۷ در ضمن احادیث مربوط بخطبه جمعه حدیثی از کتاب علل الشرایع و عیون اخبار الرضا نقل کرده، این حدیث را فضل بن شاذان نیشابوری - که از اکابر و نقات رواة ما است - از حضرت رضا علیه السلام نقل میکند. در آنجا دارد:

"انما جعلت الخطبة يوم الجمعة"

"لان الجمعة مشهد عام"

یعنی علت آنکه خطبه در روز جمعه قرار داده شده اینست که روز جمعه از نظر اسلام روز اجتماع عمومی است و همه باید در اجتماع روز جمعه جمع شوند.

"فاراد ان يكون للائمة خطبة التي"

"موعظتهم و ترغيبهم في الطاعة"

"و ترهيبهم من المعصية"

خداوند با تشریح این دستور خواسته

است که این وسیله‌ای باشد برای رئیس و پیشوای جمعیت که آنها را موعظه کنند، بطاعت ترغیب کند و از معصیت و گناهان‌ها را بترساند.

"و توفيقهم على ما اراد من مصلحة"

"دینهم و دنیاهم"

دیگر اینکه مردم را آگاه کند بمصلحتهای دینی و مصلحتهای دنیائی‌شان، مصالح واقعی مردم را بآنها بگوید:

"و یخبرهم بما یرد علیهم من الافاق"

"من الاحوال التي فیها المضرة و"

"و المنفعة"

دیگر اینکه آنچه در آفاق دور دست از فضایی خوب و بد بحال مسلمین واقع میشود بآنها بگوید و باطلاع آن‌ها برساند و آن‌ها را در جریان بگذارد، حوادثی برای عالم اسلام پیش میآید، یک وقت از نوع نوید و بشارت است، پیشرفتی حاصل شده برای اسلام و افتخاری بدست آمده است و خوب است مردم مطلع شوند، و یکوقت است حادثه، سوئی برای عالم اسلام پیش آمده باز باید مسلمین از حال یکدیگر آگاه بشوند. مثلا بدانند که در این هفته بر سر برادرا نشان در الجزائر با در نقطه دیگر دنیا چه آمده است.

۱ - این مطلب در زمان حضور امام معصوم مسلم است، ولی در زمان غیبت، فقها در اصل وجوب تعیینی نماز جمعه اختلاف دارند. و فتوای حضرت امام، وجوب تعیینی دارد یعنی انسان مختار است که نماز جمعه را بخواند یا نماز ظهر را. (پاسدار اسلام)

۲ - (سوره جمعه - آیه ۹)، معنای آیه این است:

ای کسانی که ایمان آوردید، هنگامی که برای نماز جمعه ندا داده میشود، به سوی ذکر خدا (نماز جمعه) بشتابید و دست از خرید و فروش بردارید، این برای شما بهتر است اگر می‌دانستید. و هنگامی که نماز خوانده شد، در زمین متفرق نشوید (یعنی در آن وقت آزادید که به کارهای خود بپردازید).

۳ - به فتوای حضرت امام، حرمت معامله و تجارت نیز اختصاص به زمان حضور امام معصوم "عج" دارد و در زمان ماحرام نیست زیرا نماز جمعه واجب تعیینی نیست. (پاسدار اسلام)

حضرت امام رضا (ع) :

۰۰۰ روز جمعه از نظر اسلام روز اجتماع

عمومی است و همه باید در اجتماع روز

جمعه جمع شوند .